

Populy

könyv
könyvtár
könyvtáros

1993
június

Varga Ildikó (10 éves), Nagykanizsa, Batthyány Lajos Gimnázium.
Illusztráció Nagy László Pünkösdi hajnal c. verséhez.
Fődíjas, a vándorserleget nyerte

Az érdei költészet napi rajzpályázat díjnyertes rajzaiból.
Cikkünket lásd a 47. oldalon

Szabó Réka (13 éves), Bonyhád. Kányádi Sándor: Tavaszutó. V. helyezett

---

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1993. június

Tartalom

Királynői látogatás az Országos Széchényi Könyvtárban	3
<i>Könyvtárpolitika</i>	
Vigyázat! Összekeverik a fogalmakat. Beszélgetés Horváth Tiborral (Sóron L.)	4
Jörg Becker: Információk mindenki számára vagy tudás egy elit számára. Egy egyenlőtlen európai információpolitika körvonalai	9
Könyvtárpolitikai aporiák	16
Poprády Géza: Féléves a <i>Könyv, Könyvtár, Könyvtáros</i>	20
<i>Műhelykérdések</i>	
Arnóth Károly: Könyvtár a főúton	23
<i>Könyvtári élet</i>	
Beniczky Péterné: Barakkból barakkba	27
Sonnevend Péter: Feljegyzések a főváros nyilvános könyvtáráról (1992)	32
Monok Idikó: Könyvtári kulturális napok Jász-Nagykun-Szolnok megyében	39
Bodó Boglárka: Országos közművelődési konferencia Hódmezővásárhelyen	43
Mogyorósi Erika: Költészet napi pályázat, 1993.	47
Schiller Katalin: A beilleszkedés konfliktusai. Jelentés a végekről	48
<i>Könyv és Nevelés</i>	
Dán Krisztina: Iskolai könyvtáraink a 203/1986-os Fejlesztési Útmutató tükrében. Gondolatok 1993-ban	54
<i>Perszonália</i>	
Somkuti Gabriella: Kéki Béla 1907–1993	65
<i>Holmi</i>	68
Lapunk e számában Csonka Mária fotográfiáiból válogattunk	

From the contents

The visit of Queen Elizabeth II. in the National Széchényi Library (3);
On the clarity of library-political concepts. Conversation with the President
of the Association of Hungarian Librarians, *Tibor Horváth* (4);
Géza Poprády: The journal „Könyv, Könyvtár, Könyvtáros” is half year old (20);
Péter Sonnevend: On Budapest's public library (32).

Cikkeink szerzői

Arnóth Károly, az OSZK KMK munkatársa; *Jörg Becker*, a politikatudomány
egyetemi tanára; *Beniczky Péterné*, a Videoton Rádió- és Televíziógyár Könyv-
tárának volt vezetője; *Bodó Boglárka*, az Egri Megyei Könyvtár munkatársa;
Dán Krisztina, a Fővárosi Pedagógiai Intézet munkatársa; *Hegyí Tamás*, az
MKM Könyvtári osztály munkatársa; *Mogyorósi Erika*, az Érdi Városi Könyvtár
munkatársa; *Monok Ildikó*, a szolnoki Verseyhy Ferenc Megyei Könyvtár mun-
katársa; *Poprády Géza*, az OSZK mb. főigazgatója; *Schiller Katalin*, a Kiskőrösi
Szakmunkásképző Intézet könyvtáros-tanára; *Somkuti Gabriella*, az OSZK ny.
osztályvezetője; *Sonnevend Péter*, az OSZK főosztályvezetője; *Sóron László*, az
MKM Könyvtári osztály vezetője

Szerkesztőbizottság
Poprády Géza elnök,
Domsa Károlyné, Maurer Péter,
Sóron László, Tóthné Környei Márta

A szerkesztőség tagjai:
Bereczky László főszerkesztő,
Bajai Mária tervezőszerkesztő,
Vajda Kornél olvasószerkesztő

A szerkesztőség címe: 1134 Bp., Váci út 19. – Telefon: 131-2992/120

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és
Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi
Könyvtár

Felelős kiadó: *Maróti Istvánné*, a Könyvtárellátó Vállalat igazgatója

Készült az ETO-Print Nyomdaipari Kft.-ben

Felelős vezető: *Balogh Mihály* ügyvezető igazgató

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Közművelődési
és Kulturális mecenatúrájától és a Magyar Hitelbank „Táncsics Mihály” Alapítványától

Terjeszti a Könyvtárellátó Vállalat

Előfizetési díj 1 évre 1488, 1/2 évre 744 forint. Egy szám ára 124 forint

HU-ISSN 1216-6804

Királynői látogatás az Országos Széchényi Könyvtárban

Erzsébet angol királynő és férje, az Edinburgh-i herceg, magyarországi látogatásuk első napján, 1993. május 4-én, percnyi pontossággal kidolgozott program szerint, délután három óra tíz perckor az Országos Széchényi Könyvtárba látogattak. A magas vendégeket a könyvtár főbejáratánál *Poprády Géza* megbízott főigazgató és *Bátonyi Viola*, a kulturális és marketing iroda vezetője fogadta. A könyvtár munkatársainak tapsa közepette fölkísérték a vendégeket a Corvina kiállítóterembe, ahol a királynő tiszteletére rendezett kiállítást *Somogyi Pálné*, a különgyűjteményi főosztály vezetője és *Karsay Orsolya*, a kéziratár vezetője mutatta be a királyi párnak.

A kiállítás személyhez szól: II. Erzsébet uralkodói funkcióira és magyar családi kapcsolataira utal. Az *első rész* magyar királyok portréit vonultatja föl legszebb kódexeink és ősnymtatványaink lapjain. Az angol királyi pár megtekintette – többek közt – Szent István képmását a Képes Krónikában, Szent Lászlóét a Thuróczy-krónikában, Mátyás király, Beatrix királyné és Corvin János trónörökös megjelenítéseit hat corvinában. Régi metszettek Angliát, Oxfordot és a királynő által különösen kedvelt windsori kastélyt idézik. A magyar államiság írásos dokumentumai közül az Aranybulla és a másolatban mellé helyezett Magna Charta az angol és a magyar jogalkotás 13. századi párhuzamoságát mutatja.

A kiállítás *második része* II. Erzsébet magyar szépanyjára, Rhédey Claudiára emlékezik. A gyönyörű erdélyi grófnő Alexander Württemberg német herceg felesége lett, fiúk az angol királyi házba nősült. Rhédey Claudia unokája, Queen Mary, nagyanya volt II. Erzsébetnek. A fiatalon, lovas baleset folytán elhunyt Rhédey Claudia életének és halálának felvillantása mellett a Rhédeyek ma föllelhető írásos és tárgyi dokumentumai – köztük Rhédey Ferenc erdélyi fejedelem arcképes, a grófi címeres levél és egy régi női díszruha – a család történelmi és műpártoló tevékenységét illusztrálják.

Az *utolsó tárlók* azt követik nyomon, hogy az angol királyi család életének egyes eseményei és velük párhuzamosan Rhédey Claudia története hogyan jelenik meg a magyar sajtóban, egészen 1910-ig, amikor V. György hitveseként Rhédey Claudia unokája Anglia trónjára kerül. Külön tárló hívja fel a figyelmet a walesi herceg, a későbbi VII. Edward magyarországi népszerűségére.

A kiállítás megtekintése után a királynő és férje, valamint a kíséretükben lévő magyar és angol vendégek átmentek a könyvtár előadótermébe, ahol a brit nagykövetség rendezésében álló sajtófogadásra került sor. A körülbelül százhusz meghívott hazai és külföldi újságíró libasorban elhaladt a királynő előtt, aki mindenkivel kezet fogott. E ceremónia után félórás társalgás folyt, a királynő az újságírókkal beszélgetett. A fogadás, menetrend szerint pontosan négy óra-
kor ért véget, ekkor hagyta el a királyi pár az Országos Széchényi Könyvtárat. A királynő tiszteletére rendezett kiállítás, amely iránt rendkívül nagy volt az érdeklődés, május 16-ig volt megtekinthető a Széchényi Könyvtárban.

Vigyázat! Összekeverik a fogalmakat

Beszélgetés Horváth Tiborral

– *Úgy hírlík leutaztál Székesfehérvárra a Videoton könyvtárának ügyében. Így közvetlen tapasztalataid vannak egy „munkahelyi” könyvtár sorsáról. Persze, az eset joggal vált országsherte ismertté, hiszen minden privatizálásra kerülő gyár kulturális létesítményei hasonló problémák előtt állnak.*

– *Így igaz. Az a gyanúm azonban, hogy nem ismerjük fel igazán e gondok valódi természetét. A Videoton könyvtárának az volt a problémája – és ugyanez a helyzet fog kialakulni száz meg száz helyen –, hogy a Videoton gyár nem volt tulajdonosa ennek a könyvtárnak és nem volt a könyvtárosoknak sem munkáltatója. A tulajdonos és munkáltató a Vasas Szakszervezethez tartozó szakszervezeti bizottság volt. A szakszervezeti bizottság megszűnt, így a szegény könyvtárosok és a könyvtár feje fölül eltűnt a fenntartó. Fontos azonban, hogy csak az szb szűnt meg, maga a Vasas Szakszervezet él és virul. Egyszer csak azt vették észre, hogy a könyvtár a senki földjére került, jogilag nem is létezett. Mármost ennek a képtelen helyzetnek kialakulása egy hiba eredménye. A hibát az követte el, aki a privatizációs tárgyalásokon a kérdést nem vezette elő, így a könyvtárról a privatizációs szerződés sem tartalmaz kitételeket. Mivel eddig a könyvtár a szakszervezethez tartozott, annak kellett volna a könyvtár ügyét felvetni, aki a tárgyalásokon a munkavállalói oldalon vett részt. Az utóbbit – a felelősséget – csak én firtattam, többször is. Mindenki úgy tett, mintha nem hallotta volna.*

Az egész problémakört most már országosan is ezen a ponton kell megragadni. Ezért, még jóval leutazásom előtt egy levélváltás eredményeként úgy döntötünk *Vadász Jánossal* (a KKDSZ főtitkára), hogy az összes könyvtárfenntartó szakszervezetet és a privatizációs procedúrában érdekelt állami szervezetet megkeressük, hivatkozva a Videoton típusesetére, felszólítjuk őket arra, hogy legyen kötelező tárgyalási pont a magánkézbe jutó üzemhez, vagy régi/új szakszervezetéhez tartozó kulturális létesítmények sorsa. Nyilván eszükbe jutnak a sportlétesítmények is, de ebben mi nem vagyunk illetékesek. Ezt a napirendi pontot a tárgyaláson részt vevő szakszervezeti képviselő (vagy a munkavállalók képviselője) készítse elő. A privatizációs szerződés szintén tartalmazzon erről szóló pontokat.

– *Ismerősnek tűnik ez a gondolat. A Könyvtári és Informatikai Kamara közzétette állásfoglalását. Valami hasonlót mondtak ők is. Összebeszéltek?*

– *Ha már felvetted, akkor mondom, hogy nem beszélünk össze. De az egész állásfoglalás kommentárt kívánna.*

– *Nem állítom le a magnót. Ha elvi tanulsága van a homlokráncolásodnak, elmondhatod, miért van a bögyödben?*

– *Az állásfoglalásnak több szövegváltozata látott napvilágot. Egyik változat azzal kezdődik, hogy a KIK a munkahelyi könyvtárakat a nemzeti vagyon részének tekinti. Itt már érzek egy kis ködösítést. Miért kell ugyanis a nemzet költői, de megfoghatatlan vagyonának tekinteni e könyvtárakat, amikor konk-*

rét, néven nevezhető tulajdonosok vannak, akik felelősségre is vonhatók. A nemzet nem. Példával élek: egy cipőpertli is a nemzeti vagyon része. De ha elszakad, nem a nemzetet kell akcióra mozgósítani, hanem a cipő tulajdonosa vegyen egy újat. De a baj nem is itt van. A baj ezzel az előbb emlegetett bekezdéssel van. Ha már átvesszük az Egyesület-KKDSZ elképzelését (meg kell említenem: az illem azt kívánta volna, hogy hivatkoznak a forrásra), akkor azt korrektül kell megtenni. Mert félig veszik át, rosszul, módosítva, úgyhogy a mi határozott elképzelésünk akár ellenkező előjelűvé is változhat. Mi megmondtuk, hogy kinek a kötelességéről van szó, kinek a feladata a témát napirendre tűzteni. Az a fontos, hogy a felelősség személy szerint legyen megállapítható. A KIK megfogalmazásában ez sikkad el. Akárki felelőssé tehető, aki éppen arra jár.

– *Igaz, hogy a fogalmazásuk kissé „lebegtetős”. De nem vagy túl érzékeny? Valóban az van az állásfoglalásukban, amit állítasz?*

– Jó okom van feltételezni, hogy igazam van. Semmiképpen sem akarnak az egyértelmű, megfogható felelősséghez vagy felelősökhöz eljutni. Figyeld meg: hosszú ideje módszeresen keverik a tulajdoni, a fenntartói és felügyeleti jogokat. Mert ha egyszer pl. végigvezetnék a tulajdonosi kötelezettségeket, eljutnának azokhoz, akiket én cserben hagyóknak hívtam és hívok. Hogy ez nem blöff, arra idézném a XXVIII/1991. törvényt a szakszervezeti vagyonról. Ebben egy árva szó sincs a szakszervezeti könyvtárakról, mintha az nem lenne a szakszervezeti vagyon része! Úgy látszik, a Parlamentet és a szakszervezeteket a vagyonnak csak a szétsztható része érdekelte. Ha pedig a legérdekeltebbek, maguk a tulajdonosok, kíméletlenül megfélemedeznek a vagyon könyvtári részéről, akkor ez előbb-utóbb szemet szúr. Ezért harsány propaganda kampányt kell indítani, amelynek célja pótbűnbak keresése, akire a cserbenhagyás rákenhető. Ezt a cselt vette be a KIK. Úgy is mondhatnám, hogy az elterelő propagandára rendelt szakszervezeti lobbicsóválja a KIK-et.

– *De mit értesz azon, hogy módszeresen keverik az említett jogokat?*

– Hát nagyjából ugyanezekből a körökből származik az az óhaj, hogy az akadémiai könyvtárhálózatról a könyvtári törvény rendelkezze. Tudott dolog, hogy készül akadémiai törvény, sőt, előbb is fog megszületni, mint a könyvtári. Még szerencse, hogy az MTA elnökének nincs tudomása ezekről az ötletekről. Ha lenne, nagy botrányt csinálna. Márha komolyan venné. Ugyanilyen zavaros az is, hogy az iskolai könyvtárakról ne rendelkezze a közoktatási törvény! Ez egyszerűen szakmai és jogi abszurdum! Az akadémiai könyvtárak az Akadémiáé, az iskolai könyvtárak az iskoláé! Hol a csudába rendelkezzenek róluk, ha

nem a maguk helyén? Szakmai konszenzusról beszélnek ott, ahol főleg fenntartói jogok vannak.

– *Szép kis csokor a példákából. Te mivel magyarázod, hogy valóban van következetesség a hibákban, s hogy ennyire virulensek? De ismerve az eseteket és még egy csomó mást, hozzátenném, hogy ez nem mind a KIK számlájára írható.*

– Dehogy. Elfelejtettem mondani, hogy valóban nem mind a rovására megy. De ugyanarról a csoportról van szó, akik hol ilyen, hol olyan mundérban jelennek meg, no és magánemberként is megnyilatkoznak. Számukra a KIK csak egyike a fórumoknak. De a mundér váltakozása is ugyanannak a megfoghatatlanságot lebegtető, zavarosságot gerjesztő magatartásnak a megnyilvánulása, mint az említett jogok összekutyulása, amelyben például fenntartói kötelemeket annak a nyakába varrnak, akire aktuálisan haragszanak, függetlenül attól, van-e köze a fenntartáshoz vagy sem. A kérdés első részét illetően magam sem tudom, hogyan alakult ki ez a gondolkodásbeli káosz. Kezdetben egyszerűen hozzá nem értésre gyanakodtam. De rádöbbenem később, hogy ekkora hozzá nem értés nem is létezik! Gondolom, itt a kontrollnélküliség párosult egy öngerjedő folyamattal. Úgy értem, hogy szakmánkban régóta nincs kritika, ezért, ha értelmetlen gondolataival jelentkezik is, senki nem kap visszajelzést. Rádadásul ebben az esetben még a munkahelyi ellenőrzés is hiányzott. Persze vannak, akik jóhiszeműen csak belekeveredtek ezekbe a zavaros ügyekbe. Vegyük úgy az egészet, hogy egy jelenségről van szó, nem szervezetekről vagy személyekről.

– *De azért vannak olyan testületek, amelyek rendszeresen felajánlják segítségüket a könyvtáraknak, bajaik elintézésében.*

– Viszont ez már nem szakmai, hanem etikai kérdés. Egy nemlétező hatáskört nem szabad felajánlani. A nemlétező akárminek is lehet ideig-óráig keletje. A szomorú az, hogy akad igazgató, aki hisz ebben. Az ilyen vezető saját alkalmatlanságáról állít ki bizonyítványt. Mert vagy gyáva ő maga fellépni a könyvtár érdekeiért, ezért maga helyett mozgósít másokat, méghozzá inkompetens személyeket, akkor ezért alkalmatlan. Vagy nincs tisztában ő sem hatáskörökkel és kötelezettségekkel, akkor meg azért. Persze lehet, hogy régi beidegződések működnek itt, a „központi elvtárs” mindenhatóságába vetett naív hit. Ahol pedig a döntés születik, azonnal az inkompetenciát veszik észre; így a bajok csak fokozódnak. Az is etikai kérdés, hogy a jelenlétet valahol – pl. egy értekezleten való részvételt – az ügyek érdemi elintézéseként tálalják.

– *Térjünk vissza az eredeti problémához. Vadász János is egy szakszervezet élén áll. Úgy látom, mégis azonos oldalon álltok. Igaz-e ez, másrészt hogyan ítéled meg a KKDSZ elképzeléseit ennek a gubancos kérdésnek megoldására?*

– Nem gubancos, hanem gubancolt kérdés! Ami Vadász János illeti, csak elismeréssel szólhatok erőfeszítéseiről. Elnyűhetetlen ember. Persze ez nem azt jelenti, hogy mindenben egyetértünk. A munkahelyi kulturális létesítmények helyzetének megoldására neki két elképzelése is van. Az egyikkel szemben fenntartásaim vannak, a másikat illetően pesszimista vagyok.

– *Hallhatnék erről részleteket?*

– Persze. Egyik elképzelése az, hogy az állami költségvetésből létrejön egy alap, s e könyvtárakat ebből kell fenntartani. Tudni kell, hogy most is működik állami segélyezési rendszer. Mindig elfelejtik megemlíteni. Amit eddig elmondtam, abból sejteni lehet, hogy álláspontom szerint a tulajdonos-fenntartónak kötelessége fenntartani. Ha az állam a fenntartó, akkor ezek mitől szakszervezeti könyvtárak? Terve ettől függetlenül sem tetszik. Először is, végre válasszuk szét az államot meg a szakszervezeteket. Nekem nem tetszenek az állam által kitarított szakszervezetek. S azon csodálkozom, még manapság is érvelnek azzal,

hogy eddig – értsd a diktatúra időszakát – az állam pénzeket adott a szakszervezeteknek, akkor adjon ma is. Csak felejtik, hogy az másik állam volt és más szakszervezet. Szóval ez szakmánkon kívül eső kérdés politikai felhangokkal, de nem tetszik egy Gáspár Sándort idéző modell. Másodszor: a megoldást ismét a költségvetés terhére képzelik el. Figyeld meg, mindenki mindenhol mindent a központi költségvetésből akar finanszírozni, a színházaktól a teke sportig, a hadseregtől az oktatásig. Meg kell fontolni, hogy a költségvetés mit bír el, hiszen vannak vitathatatlanul kötelező terhei. Ha valaki a költségvetést akarja újabb és újabb tételekkel terhelni, valóban adóemelést javasol és inflációnövekedést. Érthető? Mert a költségvetés két úton növelhető: újabb adókkal vagy a bankók fedezet nélküli nyomtatásával. Hát ezt sem akarhatjuk. Most Vadász János elképzelésétől elszakadva perbe szállnék azokkal a meggondolatlan nézetekkel, amelyek a központi költségvetést egy nagy pénzesköcsögnek tekintik, amelyből mindenki kedvére markolhat. Ráadásul a pénzzel el sem akarnak számolni.

– *Hogyhogy?*

– Hát erre találták ki a kuratóriumot. Vagy: egy kuratóriumot. Úgy akarják, hogy a költségvetés adjon pénzt, de másnak kelljen elszámolni, a kuratórium meg úgy áll össze, ahogy akarják. Nagyon átlátszó, együgyű trükk. Ezt ma már nem lehet elsütni.

Visszatérve Vadász János koncepciójára, neki van egy másik javaslata, hiszen árnyaltan gondolkodva nem lehet eredményt várni egyelképzeléses megoldásokkal. Ez a javaslat pedig úgy szól, hogy ahhoz a bizonyos alaphoz szakszervezeti ingatlanok értékesítésével kell előteremteni a szükséges pénzt. Ez nagyon tiszta megoldás: szakszervezeti könyvtárak fenntartása szakszervezeti pénzből, a felhasználás ekkor egy igazi kuratórium – saját pénzről van szó – hatáskörébe kerülne. Nos, pesszimista vagyok. A Lehel piacon előbb fog szakáll nőni a banánon, mint ezen az úton pénzt teremteni elő.

– *Hogy az olvasók számára is érthető legyen: vannak vagyonnal rendelkező szakszervezetek, általában a régiek. E vagyon nem készpénzben, hanem más formában korporálódik, pl. ingatlanokban. A KKDSZ új szakszervezet, teljesen vagyontalan. Látom azonban, gondolkodásodban fontos szerep jut a tulajdonosoknak és fenntartóknak. A kettő nem ugyanaz?*

– Nem. A tulajdonosi kötelek legfontosabbja a fenntartás. Ám a fenntartás-

hoz más is hozzájárulhat. De ez nem kötelezettség. Más szóval: a tulajdonos kötelezően fenntartó is egyben, de a fenntartó nem feltétlenül tulajdonos. Fenntartást ért sérelem vagy mulasztás esetén a tulajdonost kell elővenni. Minden esetben, s ez alól nincs kivétel. A Videoton sem kivétel. Visszatérve a Videoton könyvtárának esetére, ott egyszerűen eltűnt a tulajdonlás. Ezt kell jogilag helyre tenni.

– *Más esetekben is be kell vonni a tulajdonost és fenntartót bizonyos döntések meghozatalába. De azt nem lehet, hogy a tulajdonos és fenntartó saját mulasztását hangos másokra mutogatással pótolja. Egyetértesz?*

– Olyan ez, mintha valaki vízbe fojtja társát, de lehangosabban ő tiltakozik, hogy a mentők későn érkeztek. Általánosabban kezelve a problémát, te tudod a legjobban, terveink szerint a kiemelkedő döntésekbe a fenntartókat is be kívánjuk vonni. Ha minden igaz, pl. könyvtárügyünk legnagyobb fejlesztését lehet várni egy világbanki hiteltől. (Ezzel kapcsolatban jelentek meg írások a lap márciusi számában. – *A szerk.*) Nos, az egyetemi könyvtárakra vonatkozó fejlesztés terveit nem az egyetemi könyvtárigazgatóknak kell jóváhagyniuk, hanem a rektori tanácsnak. A rektorok írják alá azt a szerződést, amelyben az egyetemi könyvtárak különféle módon vállalják részvételüket az országos ellátási rendszerben. Ugyanígy az országos szakkönyvtárak fenntartóinak kell hozzájárulnia ahhoz, hogy könyvtárunk része legyen ugyanennek az ellátási rendszernek. Ez teljesen világos. Egy egyetemi könyvtár saját szakállára nem vállalhat egyetemen kívüli feladatokat, az akadémiai Akadémián kívülit stb., csak a fenntartó hozzájárulásával vagy utasítására. Ezzel kapcsolatban is nagy zűrzavar van a fejekben.

– *Éppen ezt akartam mondani. Itt több fogalom előkerült, amelyet nem egészen tisztán használnak.*

– Hát persze. Itt van mindjárt az ellátó vagy ellátási rendszer. Ebben is teljes a káosz. Mindig azt (azokat) a könyvtár(aka)t mondják a rendszer részének, amelye(ke)t éppen védeni vélnek valami gonosztól. Ezzel sajnos ártanak, hiszen egyetlen szavunknak, kifejezésünknek sem lesz jelentése. Az országos ellátásban pl. a világ dokumentumterméséről van szó, ennek az ellátásba való szervezéséről. Nem szólok kommunikációról, technikáról, szervezésről. Hallottam olyat is, hogy a városi könyvtár tulajdonképpen felsőoktatási könyvtárnak tekinthető. Szóval teljesen mindegy lenne, hogy mit minek nevezünk és mi micsoda? Ugyanígy az „országos szakkönyvtár” titulusa körül keletkezett zavarok. Nem akarok prédikációt tartani arról, hogy a mi szakmánk nem annyira puha, hogy mindegy lehet a szavak használata. Érteni értem a lelki indítékokat: annak nevezni kedvencünket, aminek támogatására erőforrások nyílnak meg. Hátha nem veszik észre a cselt, mint Piroska, hogy a farkas nem a nagymama. Eddig azonban még mindig észrevették. Vigyázni kell, mert aki egyszer-kétszer a zavarosság benyomását kelti, azt véglegesen annak könyvelhetik el. Azt kellene megérteni, hogy minden könyvtár fejlesztésének záloga a meghatározó nagyobb könyvtárak előre sorolása. Egyszerre ugyanis nem lehet mindent fejleszteni, de nem is szabad. Szóval szakaszolásról van szó.

– *Jól elkalandoztunk. Igaz, csak egyetlen témát járunk körül, a fogalmak összekeverésének eseteit. Még egy kérdésre válaszolnod kell. Mi a megoldás szerinted a munkahelyi szakszervezeti könyvtárak esetében?*

– Kézenfekvően ered az eddigiekből. Tulajdonos-fenntartót kell találni számukra. Az üzemek, gyárak új tulajdonosait kell kérni, vállalják el a fenntartását. Az új fenntartó a privatizált vállalat lehet, hiszen a módosult körülmények miatt több szakszervezet is működhet egy helyen és sokan lehetnek szakszervezetek kívüliek is. De a szakszervezetek, pontosabban a munkavállalók képviselői

lője a privatizációs tárgyalásokon hihetetlen erős pozícióban van, hiszen akár a szerződés aláírásának feltételeként is szabhatja a könyvtár átvételét. Nem hiszem, hogy ezt fogja tenni, de elvileg ilyen helyzetben van. Mindenképpen ebben a stádiumban kell harcosnak lenni, nem utána. Így is akad majd olyan üzem, ahol a könyvtár nem talál gazdára. Ezeket szelektálva, költöztetve átvethetik az önkormányzatok, vagy mások. Nem szabad azonban irreális feltételeket szabni. Nem eladásról van szó, hanem átvételről. Abba is bele kell törődni, hogy még mindig marad könyvtár, amelyet fel kell számolni. Azt hiszem, ezek száma kevés lesz. Ha észnél vagyunk, elenyésző lehet. Emellett mégiscsak van állami segély is, pályázatokkal innen is várható támogatás.

– *Úgy érzem, ez az interjú többeket fog vitára készíteni. Vállalod?*

– Arra kérem őket, hogy először a fogalmakat tisztázzuk, jogokat és kötelezettségeket. Enélkül vitatkozni nem lehet.

Sóron L.

Információk mindenki számára vagy tudás egy elit számára

Egy egyenlőtlen európai információpolitika körvonalai

(Az „Információpolitika mint kultúrpolitika, kulturális és társadalompolitikai szempontok” című előadás a Könyvtárosi Nemzetközi Konferencián, Königs-winter, 1992. október 17–23.)

I. Az egyidejűség különidejűsége

Napjainkban mindenki tudja vagy legalábbis sejtí, hogy az információ-feldolgozás és a technológia színvonala között szoros összefüggés áll fenn, az azonban, hogy mindkettő csak egy kulturális kontextusban értendő, egy német értelmiségi számára sokkal kevésbé tudatos, mint egy francia előtt. Nem csoda tehát, hogy *François Mitterand* utalva az összes világszerte működő TV-adónak csak két nagy képhírgyűnökségtől való függésére a következőket mondja: „Ma fennáll a veszélye annak, hogy az információk elosztását és feldolgozását nagy mértékben kis számú domináns ország uralja. Ez oda vezethet, hogy valamennyi más ország elveszti gondolkodási és döntési szabadságát”.

Ha tehát a nemzetközi információs kapcsolatokban egy hierarchizálódás és átrétegződés megy végbe a domináns országokban – ezek azok az országok, amelyek külföldre több információt exportálnak, mint amennyit onnan importálnak és így mérlegük pozitív – és periférikus országokban – ezek lényegében a fejlődő országok és Közép-Kelet-Európa országai, akkor ez a nemzetközi átrétegződés egy „információgazdag” és „információszegény” felosztásnak felel meg minden társadalmon belül. A társadalomtudományokban ebben az összefüggésben régóta ismert a következő tény: ha az információáram egy társadalmon belül nő, akkor a magasabb szocio-gazdasági státusú szociális rétegek a többlet-információk gyorsabb felhasználására hajlamosak, mint az alacsonyabb státusú rétegek. Ha a szociális mobilitás egy társadalmon belül kicsiny, akkor az infor-

mációk különböző felhasználási és elsajátítási folyamatai ahhoz vezetnek, hogy az információs szakadék vagy rés ezen szociális szegmensek között inkább nő mintsem csökken. Más szavakkal, az információs rés a politikai, gazdasági és tudományos elit és az alacsony helyzetű szociális rétegek között állandóan nő.

A fokozódó nemzetközi verseny odavezet, hogy az innovációs idők és ciklusok egyre gyorsabban és drasztikusabban lerövidülnek. Ez ugyanígy érvényes az információs termékekre és szolgáltatásokra. Ha az elektronikus adatfeldolgozás a korai 80-as években elérte az „utca emberét” a személyi számítógépek (PC-k) alakjában, úgy itt már sokkal komplexebb alkalmazási formák kerülnek előtérbe az információ-feldolgozásban: szakértői rendszerek a Computer-Integrated Manufacturing (CIM), egy just-in-time-termelés lehetőséggel stb. Itt már az „utca emberének” a felzárkózására gondolni sem lehet. Másrészt az informatizálódás a nyugati ipari társadalmakban megváltoztatta az információk arányát a szórakoztatáshoz képest az elektronikus tömegkommunikációs médiákban. Aki kábel-műholdas TV-k segítségével hozzájárul a TV-programok számának növeléséhez, az elősegíti a szórakoztató programok növelését és az információkínálat csökkentését.

Ha a TV-szektor és az erősen specializált elektronikus szakinformációs médiákat egy „információgazdag”-ba és „információszegény”-be való polarizálódás szemszögéből vizsgáljuk, akkor a társadalom informatizálódásában a következő konzekvenciák kézenfekvőek: kis országok és az alsó szociális rétegek növekvő mértékben válnak a tömegkommunikációs szórakoztató kínálatok passzív fogyasztóivá; a kisszámú domináns ország (USA, Japán és az EK magját alkotó országok), valamint a mindenkori nemzeti elit felemelkedik az aktív elektronikus információtermelők és -használók szintjére. „Infotainment” (szórakoztató tömegkommunikáció) sokaknak és információk kevésnek – tulajdonképpen ennek az előadásnak ezt a címet kellett volna adni.

A kelet- és közép-európai országokban 1989-ben végbement radikális politikai átalakulás után egyre gyakrabban hallani egy „két sebességű Európáról”. Én ezt a képet sok tekintetben megtévesztőnek tartom. Ha elsőként a gazdasági-műszaki-szociális különbségeket vizsgáljuk Albánia, Andalúzia, Apulia, Csehország, Magyarország, Baden-Württemberg, a Rajna-Majna-terület vagy London között akkor legalább három vagy négy sebességgel van dolgunk.

Ha másodikként a sebesség fogalmán gondolkodom, akkor az zavar engem, hogy nincsenek adatok a továbbító eszközök minőségéről, csak igen hézagos megállapításokat tesznek. Harmadszor, ha kritikusán gondolkodom, akkor arra a megállapításra jutok, hogy Európában csak egyetlen sebesség létezik a korszerű felé való fejlődésben, amit a domináns országok piaci dinamikájának sebessége diktál. A technikailag magasan és technikailag kevésbé fejlett országok közötti egyidejűség-különidejűséget szeretném a közép- és kelet-európai országok adatbázis és telekommunikációs szektorain bemutatni.

II. Adatbank és telekommunikáció Közép- és Kelet-Európában

A társadalom informatizálódása meghatározott technológiákat tételez fel. Az adatbankok, mint elektronikus tárolórendszerek működnek a szakinformáció területén, ezért kiemelkedő társadalmi funkciót teljesítenek; más médiákkal szemben a közvetlen használati érték előnyével rendelkeznek. Ilyen az átfogó információs kínálat valamennyi tudományterületen, az aktuális, gyors és országhatárokat átlépő rendelkezésre állás, a szelektív és egyidejűleg kombinálható hozzáférés, és végül az a lehetőség, hogy a kapott információkat adat-továbbfel-

dolgozással differenciálni lehet. Elektronikus tárolórendszereket csak akkor lehet optimálisan felhasználni, ha jól felszerelt telekommunikációs infrastruktúra áll rendelkezésre.

A korábbi KGST-országokban az elektronikus szakinformáció-csere kiépítése igen magas helyértéket kapott. Jelenleg az egykori KGST-országokban kereken 2700 adatbank létezik. Ezek 8%-a online – és 92%-a offline adatbázis.

A FÁK-ban 10 adatbankszolgáltató 120 adatbankot kínál online, a többi országban az online-piac a következőket mutatja: Magyarországon 15 „host” 87 adatbankot kínál; a 2 adatbázis szolgáltatónál 17 adatbázis kérdezhető le a Cseh és Szlovák Köztársaságban; Bulgáriában 2 adatbank érhető el online. Az összes online adatbank súlypontja a bibliográfiai terület. Ezzel szemben csak igen kevés online adatbank fedi a gazdasági információkat.

A nyugati adatbankok kelet-európai használata mindenkor nagyobb volt mintsem azt a nyilvánosság tudta. Ez a 80-as évek eleje óta kimutatható.

1. táblázat

Az eredeti dokumentumok félesége, fajtája és eredete két metallurgiai adatbank – az Összövetségi Tudományos-Tájékoztató Intézet VINITI (Moszkva) és a Compendex-Adatbank (New York) összehasonlításában:

	VINITI-kohászat	COMPENDEX-kohászat	
A dokumentum fajtája	Szakkönyv	53,7%	94,0%
	Konferenciaanyag	8,5%	2,0%
	Könyvek	7,0%	1,6%
	„Szürke” irodalom	3,0%	0,9%
	Szabványok	0,2%	0,1%
	Szabadalmak	27,2%	—
Nyelvek	Angol	36,0%	80,0%
	Orosz	37,0%	1,0%
	Japán	11,2%	5,2%
	Német	9,0%	5,5%
	Francia	2,1%	1,8%
A dokumentumok származása	1. Szovjetunió	1. USA	
	2. Japán	2. Nagy-Britannia	
	3. USA	3. NSZK	
	4. Nagy-Britannia	4. Japán	
	5. NSZK	5. Kínai Népköztársaság	

Online Information 88, Proceedings, 2. köt. Oxford 1989, 566–567. oldal.

Az 1. táblázat két profiljában hasonló fémkohászati (metallurgiai) moszkvai és new-yorki adatbank példáján bemutatja, hogy az orosz adatbankok nyugati ellenpárjukkal összehasonlítva mindenképpen versenyképesek. Egyes orosz adatbankok például a nyugaton kevésbé figyelembe vett japán szakirodalom feldolgozásában nagyobb teljesítményt nyújtanak. Több mint figyelemre méltó, hogy egy az USA kormánya által 1988-ban megrendelt jelentés megállapítja: „a

szovjetek az információvisszakereső rendszerek területén esetleg már felzárkóztak a Nyugathoz”.

Természetesen ez a pozitív értékelés nem homályosíthatja el az adatbanki szektor gyengéit (ide tartoznak mindenekelőtt a hiányzó számítógép-kapacitások, a nem kielégítő szoftver, a jó programok és a marketing hiánya, a nem megfelelő infrastruktúra és még inkább egy rendkívül hiányosan működő telekommunikáció).

A telekommunikáció helyzete a korábbi KGST-országokban sokszorosan rosszabb volt, mint az adatbankoké. Egy „történelmi vicc” a szovjet telekommunikáció történetében egyidejűleg mutatja annak erősségét és gyengéit. Egy műszakilag rendkívül elmaradott telefonrendszer alapján szovjet kutatók az 50-es években egy újszerű modellt terveztek meg a telefonátviteli helyek technikai optimalására. Míg ezt a rendszert a Szovjetunióban nem vezették be, addig amerikai szakemberek ugyanezzel a problémával foglalkoztak, és azt 5 évvel később oldották meg, mint szovjet kollégáik, ugyanakkor egyáltalán nem ismerték a vonatkozó szovjet szakirodalmat. A megvalósított technikai szint a telekommunikáció területén a korábbi KGST-országokban rendkívül alacsony.

A helyzet a következő volt:

1. A 100 lakosra eső fővonalak számának indexével a korábbi KGST-országok Törtökország vagy Argentína technikai szintjén vannak. Kétségtelen, létezik egy jelentős ingadozás Bulgária 24 csatlakozásától Lengyelország 10, vagy Kuba 3 csatlakozása között.

2. A magán-fővonalak részaránya országtól függően 60–74% között volt.

3. Egy magántelefon bekötésére várók száma az összes korábbi KGST-országokban milliós nagyságrendű, és ennek a következménye részben a 10–20 éves várakozás volt.

4. Az átviteltechnika kizárólag analóg volt.

5. Az átviteli berendezések igen nagy része 40 évnél öregebb volt és ennek megfelelően nagy volt a karbantartási és javítási ráfordítás.

6. A nemzetközi telefonbeszélgetések nagy részét kézzel kellett közvetíteni, amennyiben ezek egyáltalán lehetségesek voltak.

7. A szűk keresztmetszet a telex-szolgáltatásban nem volt sokkal kisebb, mint a telefonéban.

8. Az adathálózatok felépítése még gyermekcipőben járt.

A telekommunikáció ilyen alacsony technikai színvonalának okai a korábbi KGST-országokban rendkívül komplexek, úgy mint a háborús károk, Nyugat-Európa és az USA politikai okok miatti technológiai restriktívai és a gyorsabb, biztosabb és nagyobb információ-áramok átvitelénél a gazdasági ösztönzők hiánya. Egy dolog biztos, hogy a telekommunikációs infrastruktúrák gyökeres és gyors korszerűsítése az új piacgazdaságok számára Közép- és Kelet-Európában szükséges. Ahhoz, hogy 2000-ben a 100 lakosra eső 40 fővonal szintjét elérjék, Bulgáriában évi 6%, Lengyelországban és Magyarországon évi 17% növekedési rátát kell elérni.

Hogyan fog fejlődni az adatbank- és a telekommunikációs szektor a korábbi KGST-országokban? Nagy valószínűséggel a következő irányzatokból lehet kiindulni.

1. Hasonlóan a mérnökök és tudósok brain-drain-jéhez a fejlődő országokból az ipari országokba, a közép- és kelet-európai tudomány és technika eszes emberei a gazdag Nyugatra fognak vándorolni.

2. táblázat

A közép- és kelet-európai országokból a gazdag ipari országokba irányuló „brain-drain” válogatott mennyiségi adatai

Ország	Mennyiségi adatok
Magyarország	Jelenleg a magyar mérnökök és tudósok 15%-a külföldön dolgozik.
Románia	1990-ben 150 000 román vándorolt ki. Ezek 4%-a értelmiségi volt.
Lengyelország	1981 és 1988 között 760 000 lengyel töltött két évnél hosszabb időt külföldön. Ezek közül 77 000 (10,1%) egyetemi végzettségű, 19 000 (2,5%) mérnök és 5700 (0,7%) orvos volt. 1980 és 1987 között 76 000 egyetemet végzett vándorolt ki Lengyelországból.
Szovjetunió	1987 és 1989 között 376 000 szovjet polgár vándorolt ki. Ezek 19%-a főiskolai végzettségű, további 25%-a szakmunkás volt. 1989-ben 70 000 kutató és mérnök vándorolt ki a Szovjetunióból. 1990-ben 184 000 szovjet zsidó vándorolt ki Izraelbe. Ezek 39%-a kutató és egyetemi végzettségű volt. Főleg mérnökök és építészek. A legutóbbi években 500–600 szovjet atomspecialista vándorolt Nyugat-Európába, az USA-ba, Izraelbe és Japánba. 1989-ben egyedül a moszkvai Tudományos Akadémia 250 tudóst veszített. A legutóbbi években a moszkvai Tudományos Akadémia Lebegyev Fizikai Intézete munkatársainak kerekén 20%-át veszítette el, akik nyugat-európai és USA-beli kutatóintézetekbe távoztak.

Ezek az országok tehát óriási ismeretállományt fognak elveszteni és műszaki színvonaluk gyengül.

2. 1989 előtt a korábbi KGST-országok és a nyugat-európai országok között nagy egyensúly-eltolódás mutatkozott minden információ-áram tekintetében. 1989 után a Kelet és a Nyugat közötti információáramlás óriási mértékben megnőtt, de a korábbi aránytalanság továbbra is megmaradt. Míg a korábbi KGST-országok egyre növekvő mértékben importálnak információ-áramot, addig Nyugat-Európa csak kevés érdeklődést mutat a fordított irányú import iránt. Egy példa: míg Magyarországon rövid idő alatt 120 000 példányban adták el *Brigitte Hamann* osztrák író nő Erzsébet királynő című könyvének magyar fordítását, addig délkelet-európai könyvekből Ausztriában évente átlag csak 1,5 könyvet fordítottak le. Ugyanakkor a kemény valutáért beszerezhető könyv- és információbehozatal a korábbi KGST-országokban drasztikusan csökkent.

3. A korábbi nagy nemzeti piacok szétaprózódása (Szovjetunió, Jugoszlávia, CszK) egymással kooperálni képtelen kis nemzeti piacokra, nagymértékben csökkent a gazdaságilag szükséges információtechnológiai infrastruktúrák felépítését. Ez érvényes mind az adatbank, mind a telekommunikációs szektorra.

4. A telekommunikációs szektor korszerűsítése a volt KGST-országokban

hazai tőke hiányában csak nyugati tőkével valósítható meg. Amint ezt a harmadik világ összehasonlítható korszerűsítési stratégiái mutatják, ez többnyire a külső adósságállomány növekedéséhez vezet és inkább a külső kapcsolódást erősíti, nem pedig a belső telekommunikációs piac egyenletes kiépítését szolgálja.

5. A nyugati telekommunikációs vállalatok a keleti piacokon csak az ottani „mazsolákért” versenyeznek. Ezzel a telekommunikációban egy szociálisan egyenlőtlen fejlődést segítenek elő.

6. Közép- és Kelet-Európa már bekövetkezett világgiazi nyitása, a telekommunikáció, az információtechnológiák és az adatbankok területén is olyan ipari és szolgáltató vállalatokat fog létrehozni, amelyek nem többek, mint nagy nyugati vállalatok meghosszabbított munkapadjai. Az elektronikai ipar 1989 előtti négy nagy és virágzó magyar vállalata közül kettő megszűnt, a másik kettő (Telefongyár és Műszertechnika) a Siemens és az Ericsson meghosszabbított munkapadjává vált.

Az egyidejűség különidejűsége, ez volt fejtegetéseim kiindulópontja, Európában csak egy sebességet fog ismerni. Ennek a sebességnek a motorja az USA–Japán–EK technológiai versenyhármasa. Közép- és Kelet-Európa országait engedik majd az európai vonatban együtt utazni, de biztosan csak az utolsó kocsikban. A társadalom informatizálását a régi KGST-országokban mind belsőleg, mind nyugat-európai viszonyításban egy egyre erősebb ellentét, ún. információgazdagság és információszegénység fogja jellemezni.

III. Diszfunkcionalitások az európai informatizálódásnál

A társadalom informatizálása együtt jár a tudás bővülésével. Ez a megállapítás legalább két hatalmas tévedésen alapul.

1. Az informatizálásnak semmi köze az ismeretek, a tudás bővítéséhez.

2. A társadalom informatizálása a kívánt korszerűsítési folyamatot csak akkor tudja véghezvinni, ha a technológiai reformok kulturális alapjai is megvannak.

Az, hogy milyen veszélyes az információ és a tudás egyenlővé tétele, nem utolsósorban a korábbi KGST-országok statisztikai információs rendszerein mutatható be.

Güttler egy kiterjedt kutatómunkája alapján például megállapítható, hogy az egykori NDK statisztikai információs rendszere igen hatékony és figyelemre méltóan jól szervezett volt, hogy olyan szoftvertechnikai megoldásokat találtak, amelyek a kiterjedt adatmennyiség gyors feldolgozását és rendelkezésre állását biztosították. „Az NDK állami statisztikájának tehát olyan információs rendszer állt rendelkezésére, amelynek feldolgozási gyorsasága és kapacitása tekintetében nem volt párja a nyugat-európai országokban.”

Güttler két okot talált arra, hogy miért nem működött mégsem ez a rendszer. Egyrészt ez a rendszer nem tudta figyelembe venni, hogy különleges (célorientált, szubjektív-relatív és kontext-szenzitív) tulajdonságú információkról van szó, másrészt kiszámolta, hogy a korábbi NDK statisztikai rendszerében elkészített havi „Beszámoló” kereken 45 Mio bit döntésreleváns információt tartalmaztak. Ez kereken 2604 24 órás munkaidejű munkanapnak felel meg naponta. Más szavakkal: „A statisztikai információs rendszer alapján nyert, a tervezés és a vezetés számára szükséges, releváns információk mennyisége túl nagy volt ahhoz, hogy azokat központilag ki lehetett volna értékelni és megfelelően átalakítani”.

Egy kissé túlzóan azt lehet mondani, hogy a korábbi NDK saját információs

mennyiségébe fulladt bele. Egy ilyen folyamat persze csak azt lepi meg, aki az információt a tudással azonos szintre helyezi és nem akarja belátni, hogy az információszegénységnek semmiképpen nem kell döntés- és cselekvőképtelenséghez vezetni. Másrészt, hogy az információ gazdagsága sem vezet automatikusan a bizonytalanságok minimalizálásához.

Ki kell tartanunk amellett, hogy a tudás nemcsak ismereteken, hanem tapasztalatokon, gondolkodáson, szokáson és gyakorlaton alapszik.

A domináns országok, mint az USA, biztosan „információban gazdagok”, de hogy „tudásban gazdagok” is, ez egy teljesen más kérdés.

Ezzel szemben tudásban gazdagok éppen kis országok polgárai lehetnek, mert ezek tudása hosszú idő óta át van itatva a hiányról, a szegénységről, a fájdalomról és az elnyomásról szerzett tapasztalatokkal. Ez a tudás mély, tartós és kitörölhetetlen.

Ha elfogadjuk az általam tett különbségtételt az információ és a tudás között, akkor ebből az következik, hogy egyetlenegy ország számára sem ésszerű információs rendszereit mennyiségileg növelni, de minőségileg meg kell azokat javítani.

Második ellenérvem úgy szól, hogy kulturális gyökerek nélkül az informatizálási stratégiák nem működhetnek. Élesebben fogalmazva: számos okból az informatizálás ma mindig internacionalizálást is jelent, és ez a folyamat mindig a kulturák világméretű homogenizálásához vezet, amint azt a bevezetőben *François Mitterand*-tól idéztem. Így pontosan ez a folyamat a kívülről okozott nemzetközi informatizálás korábbi KGST-országok belső kulturális eróziójához vezet.

A színházak, a kiadók, a zeneművészet, a filmkultúra, a cirkuszok és a könyvtárak, tehát a hivatalos kultúra összeomlása és a „Dallas”, a legolcsóbb pornográfia, a rossz, közönséges irodalom egyidejű bevonulása Közép- és Kelet-Európa országaiba ijesztő méreteket öltött. Példaképp utalok itt 50 000 tonna vadonatúj könyv bezúzására a régi NDK-kiadók állományából (köztük *Heinrich Mann*, *Arnold Zweig* stb. művei), amelyek szászországi szeméthyányókra kerültek. Vagy arra, hogy az ikoncsempészet a korábbi SZU-ból nyugatra 13 millió

USA dollár veszteség az orosz nemzetnek. Érthető, ha *Vaclav Havel* a következőket írja: „A szabadság visszatérése egy társadalomba, amelyben minden erkölcsi mértéket teljesen feloldottak, valószínűleg elkerülhetetlenül az összes lehetséges rossz emberi tulajdonságok robbanásához vezetett. Még ha ez nyilván elkerülhetetlen és ezért várható volt, mérete azonban aránytalanul nagyobb, mint azt bármelyikünk elképzelte volna.”

A kultúrát nem lehet felülről elrendelni, mindenkor alulról épül fel. Lényegét tekintve a kultúra mindenkor helyi és regionális. A kultúra messzemenően nem az, amit a bürokraták határoznak meg.

Jörg Becker

Könyvtárpolitikai aporiák

Amint arról a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* februári számában *Bátonyi Viola* hírt adott, 1992. október 17–21. között nagyszabású nemzetközi tanácskozássra került sor Bonn közelében. „Lerombolja-e a népek, nemzetek, etnikai csoportok kulturális hagyományait, nemzeti értékeit az információk szabad áramlása és az információs hálózatok globálissá válása? Esetleg éppen ellenkezőleg, a kultúra sorvadását idézi elő Kelet-Európában az információ hiánya, a hozzáférés nehézsége” – ilyen és hasonló kérdésekről folyt a diszkusszió. Az egyik legjelentősebb előadást, *Jörg Becker*ét teljes terjedelmében fent közöltük, a már említett februári számban megolvasható az Új Európáért Nemzetközi Konferencia záróközleménye is (*Információpolitika mint kultúrpolitika*).

Ezúttal a számos egyéb előadás, referátum, hozzászólás némelyikének gondolatmenetét, illetve fontos megállapítását vennénk szemügyre. Nem elszakadva természetesen a konferencia címe által is sugallt közelítésmódtól, éppen mivel e kérdések legtöbbször fölötte nehezen megválaszolhatónak, inkább csak körüljárhatónak, finomításra szorulónak, újrafogalmazandónak stb. tűnt (vagyis a szó filozófiai értelmében tulajdonképpen aporiá-

nak), ezeket a könyvtárpolitikai aporitákat emelnénk ki.

Előjáróban is nyomatékosan le kell szögezünk, hogy mély bölcsesség nyilvánult meg a záróközlemény azon megállapításaiban, melyek szerint: „Az információs intézmények és a könyvtárak számára óriási lehetőségek kínálkoznak, de vannak kockázatok is”, illetve „Az információs szolgáltatás mennyiségét és minőségét, a kreativitást és a kulturális tradíciókat a piacgazdaság versenyformái veszélyeztetik”, valamint, hogy „Késlekedik és akadályokba ütközik a közép- és kelet-európai országok gazdasági alapjainak regenerálódása, saját kulturális és információs bázisaik újraledése”.

Hogy mennyire bizonytalan terepen mozgunk valamennyien, hogy mennyire valóban aporiákról van szó, azt leghatározottabban *Hubert Grabitz* (Brémai Egyetem) fogalmazta meg: „Mindannyian ismerjük a jelet: a delphoi jósa papnője igen pontos kérdéseket kap az iránt, mit tegyenek a görög törzsek, hogy megvédjék magukat a támadó perzsák ellen. A papnő bemegy a barlangba, a gőzök közé és szótöredékeket nyilatkoztat ki. Ezeket a »szófecniket« értelmezik azután a papok, és fogalmazzák kétértelmű válaszá: »Fából

készült falak mentik meg Görögországot». Ezt a választ kell a politikusoknak konkrét cselekedetté formálni. Hajóhadat építenek és fából készült fállal veszik körül Athént”. Amint a szerző megjegyzi, az információátadás a politikai „térben” mindmáig nem változott, nem is változhat meg. Ennek – szerinte – legfőbb oka az, hogy az információk szinte soha nem semlegesek. Nem az sem forrásuk, kibocsátójuk, és nem az a talaj sem, ahová hullanak. Az információkat mindig és mindenütt, nemcsak Delfhoiban, „gőz” veszi körül. Nem lesz ez másként akkor sem, ha Maastricht életbe lép. Nem is lehet, hiszen: „Az adatok csak akkor válnak információkká, ha közlik őket. Vagyis mindig egy meghatározott kommunikációs »ruhában« jelennek meg. Az információk csak kontextuálisan létezhetnek.”

Az információkkal való foglalkozásnak, kiváltképp az információs, és így a könyvtári-könyvtárügyi politikának is az tehát az első és legfőbb dolga, hogy a lehető legalacsonyabb

szinten tartsa a mindig lehetséges, elkerülhetetlen manipulatív hatásokat. Ezért az információkat mindig többféle perspektívából kell szemügyre venni, át kell helyezni más és más kontextusokba, különböző szituációkban kell megkísérelni továbbadni, el kell juttatni őket egészen különböző alapállású, felfogású csoportokhoz.

Ez lényegében azt jelenti, hogy az információkat minél szélesebb körben kell teríteni, minél szélesebb körben kell fogadókészséget kialakítani. Különösen arra kell ügyelni, hogy működjenek (illetve alakuljanak ki minél nagyobb számban) informális, a hivatali-szervezeti horizontoktól és vertikumoktól *független* információfelvívó, információtovábbító helyek és formák. (Ezek nem maguk a könyvtárak, de kialakításukért legtöbbit a könyvtárak tehetnének.)

Sokkal kevésbé látványosan, de lényegében hasonlóan vélekedett *Tülin Saglamtung* (Ankara) is. Szerinte minden ország információpolitikáját a kultúrpolitikája határozza meg. Ez nem föltétlenül pozitívum. A politikának, így a kultúrpolitikának is megvannak ugyanis a maga sajátos szempontjai. (A manipuláció szót nem használja a szerző, de meglehetősen pontossággal körülírja.) A cél az lenne, hogy az információk áramlása, az információk hálózata határozza meg, többek közt, az egyes államok kultúrpolitikáját is. Az információs hálóik szövessenek olyan szorosra, olyannyira mindent befogóvá, hogy ne maradjon, ne maradhasson tér manipulációra, a politikai szempontok egyeduralmódóvá tételére. A fő „aporía” az, hogy az információk hálójának kialakítása sokszorosán dependens. A cél az lenne, hogy ne egyes csoportok, érdekcsoportok határozzák, határozhassák meg, milyen információkhoz juthatunk hozzá, az információs forrásokhoz való hozzájutás azonban nemcsak pénztől függ (bár maga a pénz, az anyagiak biztosítása is érdekcsoportoktól függ), hanem politi-

kai, gazdasági, társadalmi, párt stb. irányzatoktól, érdekérvényesítő csoportoktól. Az információs intézmények közül a könyvtár az, amely – persze nem könnyen – még a leginkább kivonhatja magát a nyomásgyakorlók presszurája alól. A könyvtár, legalábbis bizonyos könyvtárak, megtehetik, hogy nem a szűkebb-tágabb érdekkörök igényeit kielégítendő szereznek be és továbbítanak információkat, továbbítanak és tárolnak „üzeneteket”.

Látszólag optimisták, legalábbis a könyvtárak lehetőségeit tekintve optimisták ezek a fentebb ismertetett szerzők és nézetek. Azonban némiképp másként látja a dolgokat nemcsak sok könyvtáros, de pl. a könyvszakma nem egy jeles képviselője is. C. Preuss-Neudorf (VUB Szakkönyvkiadó, Köln) arról számolt be, hogy a könyvkiadásnak „imperialistának” kell lennie (a szót nem használta ugyan, de állandóan terjeszkedésről, hódításról, új és újabb területek megszerzéséről beszélt), ehhez pedig legjobb szövetségesei a könyvtárak lehetnének, kellene hogy legyenek. Csaknem a fentiekkel ellentétes képbontakozik ki az ő előadásából. A könyveket el kell adni, a könyvek iránti igényt tehát fel kell kelteni, a könyveket olyanokra is rá kell tukmálni (persze ezt a szót sem használta), akik eddig megvoltak nélküle, akik nem vonzódnak iránta. Nem az igények kielégítéséről van tehát elsősorban szó, hanem igények generálásáról, kínálati piacról. Egy ilyen megközelítésmódnál, kivált ha az őszinte, márpedig C. Preuss-Neudorf úré valóban az, óhatatlanul felmerül a következő aporia: „Témánk az információ, a kultúra szövegkörnyezetében, az erőter pedig a piac. Mindenki piaczgazdaságról beszél, és ennek megfelelően beszélünk információs piacról is, véleménypiacról is... Vajon melyik véleménynek van nagyobb esélye a győzelemre: az erősebbnek vagy a jobbnak?” Aporiáról van szó, tehát

az előadó sem válaszolja meg kérdését. Mindenesetre azért visz sokkal közelebb átértéséhez, mert az eddigiekétől ellenkező aspektusból veszi szemügyre a problémákat. Az ő szemében nem az a könyvtárak „haszna” vagy előnye, hogy oldják, megforgatják, manipulációmentessé teszik az egyébként merev, érdekeket képviselő, manipulatív információkat, hanem hogy komoly tényezői annak a piacnak, amelyen eldől, hogy kinek az áruját veszik meg. Az erők szabad játéka a cél, a könyvtár pedig kétségkívül erő, részt vesz hát a játékban, és annak eredménye tőle is függ. A kívánatos az, hogy ne lépjenek fel zavaró momentumok, például, hogy az állam ne pénzelje „túl” a könyvtárakat, mivel akkor azok – mint szerinte ez a nyugati közönyvtárakban jól látható – az ő uszályába kerülnek, ez pedig éppúgy kerülendő, mint a pártok, érdekcsoportok nyomása alá jutni. Ez a lényegében neoliberais szemléletű expozíció is nagy szerepet szán a könyvtáraknak, ám egészen más típusú feladatokat. (És sajnos azt sem mondja meg, hogyan válhat a könyvtár egyre erősebbé, egyre inkább nyertessé az erők szabad játéka közepette.)

A könyvtárak problémáit mint a kommunális kultúrpolitika részeit vette igen alaposan szemügyre Werner Allweiss (Konstanz). Egy ilyen mikrovizsgálat természetesen egészen más apóriákat vet fel, mint az egyetemesebb, nagy perspektívájú rátekinetések. Mindenekelőtt a következő elmentmondást tartja Allweiss fontosnak: a kommunális kultúrpolitika értékpreferenciái jól láthatóan megváltoztak az utóbbi időkben. Régen a kommunális kultúrmunkának elsősorban az önkormányzatok klasszikus kultúrintézményeire kellett koncentrálnia. A színházra, a zenekarra, a városi könyvtárra, az iskolára, valamint, ebből is érthető módon, e munkát hivatásos kultúrhiatalnokokra kellett bízni. Újabbán a nyitott kul-

túrmunka a jelszó és a törekvés. Ezen azt kell érteni, hogy nem a klasszikus intézmények a fontosak, hanem azok, amelyeknek semmi közük a kommunális tervekhez, törekvésekhez, institúciókhoz. Szabad zenei és színházi csoportokról, szociokulturális tevékenységekről, kommunikációs központokról, kiscsoportokról, folk-, és jazz-rockcsoportokról stb. van szó. Az ő támogatásuk esik egyre inkább a „főcsapás” irányába. Ennek az alternatív kultúrának legfőbb előnye a régebbi, részint kommersz szórakoztató- és szabadidő-eltöltő, illetőleg hagyományos „reprezentáció” kultúrával szemben, hogy nem merev és megcsökött, hanem élő és fejlődőképes, hogy nem „hivatalos”, illetve „üzemi”, hanem szabad és spontán. Az aporia, mármint a könyvtár szempontjából az, hogy e megközelítés szerint a könyvtár mindenképp a régihez tartozik, a hivataloshoz, reprezentatívhoz, üzemihez, merevhez, megcsököttöz. Adva lévén a kultúrára fordítható összegek nagysága, a teljes spektrumon belül a könyvtár szükségképpen és öröndetes módon

hátrébb sorolódik. Legjobb esetben a tradicionális magaskultúra zárványává válik. A szerző láthatólag teljesen nyitott kultúra-párti, helyesli és igenli a fejleményeket. Mit tegyen azonban a könyvtáros? Többféle választása van. Válhat (és sokak szerint válnia is kell) a nyitott kultúra terepnumává, dajkájává, fölnevelőjévé. De válhat e nyitott kultúra informális intézményeinek formális és hivatalos háttérintézményévé is. A hivatalos városi zenekarnak konkurenciát jelent (és jó hogy jelent) az öntevékeny, nemhivatalos zenekar, csoport. A könyvtárnak nincs (vagy csak nem elég láthatóan van) pendant-ja a nyitott kultúra világában. Nem konkurenciája támad (legfeljebb csak a közpénzekért folyó versenyben), hanem újabb tevékenységi terepe. Ezt a terepet meghódítva, ennek igényeit kiszolgálva, vagy kivált azok elébe menve, a könyvtár – közvetve – részesülhet azokból a pénzekből, amelyeket – látszólag – elvettek tőle és másoknak adták.

Van tehát az újonnan támadt elmentmondásoknak, ha nem is megoldása, de kezelési lehetősége. A könyvtár erejét (tán, mint a katolikus egyházét) az bizonyíthatná, nyomatékosíthatná, ha minden kihívásra, így a szabad, nyitott kultúra és ennek kommunális anyagi támogatottságának kihívására is rugalmasan válaszol.

Egy másik kihívásról szólt *Andrzej Karol Pietrzak* a konferencián. Ő az elektronikus eszközök (online katalógusok, adatbankok, elektronikus folyóiratok stb.) térhódításáról beszélt, arról, hogy újabb analfabetizmus van keletkezőben, elsősorban az idősebbek körében. Aki valaha megtanult írni-olvasni, eligazodni a nyomtatott dokumentumok világában, az minden számára, vagy egyáltalán fontos információhoz hozzájutott, hozzájuthatott. Nem ez a helyzet ma. Ez az aporia nem annyira a könyvtáráké, a könyvtárügyé, hanem a könyvtárhasználóké, a valahai olvasóké, akik funkció-

nális analfabétákká válnak, ha nem hajlandók, vagy nem képesek megtanulni az elektronikai berendezések, médiumok, információhordozók „olvasását”, kezelését. Ma már az ilyen ember korántsem férhet hozzá minden számára fontos információhoz, az információk lehető teljességéhez pedig semmiképp. Szívesen ringatják magukat szakemberek, könyvtárosok abba a tévhitbe, hogy az ilyen emberek száma az idők során egyre fogy, hogy a fiatalok szinte a számítógéppel születnek, az idősek pedig könnyen és gyorsan elsajátíthatják a valóban nem éppen boszorkányos fogásokat, információszerzési műveleteket. Nem igaz ez, a szerző szerint, sem a fiatalokra, sem az idősebbekre. A megoldás pedig egyelőre láthatatlan, hiszen az elektronizáció üteme éppen nem lassul, azt az akadályt pedig amelyet a könyvtárak – vi-

szonylag – olyan jól és gyorsan vettek, az olvasók sokkal keservebben küzdi le. Egyre közelebb kerülünk ahhoz, hogy a csak olvasni tudók ugyanolyan hátrányos, kisebbségi helyzetbe kerülnek, mint mondjuk a csökkentlátók. Az a kulturális szakadék, amelyről a záróközlemény oly tragikus felhanggal szól, úgy látszik nem csak a fejlett és fejletlen régiók, nem csak „anyanemzetek” és kisebbségek között alakulhat ki, megjelenhet egészen váratlan és furcsa nyomvonalak mentén is.

Ilyen és hasonló aporiákról esett szó Bonn mellett, az Új Európáért Nemzetközi Konferencia résztvevői körében. Már Arisztotelész úgy vélte, hogy az aporiákat megoldani lehetetlen, számbavenni viszont föltétlenül szükséges. Ez a konferencia ilyen szempontból derekas munkát végzett.

Féléves a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros

Zircz Péternek és Simon Zoltánnak

Az 1992/3-as számmal anyagi nehézségek miatt szép csendben kimúlt a hazai könyvtáros szakma legnépszerűbb folyóirata, a *Könyvtáros*. Hiánya nem hagyta nyugodni a Magyar Könyvtárosok Egyesületét, a Könyvtári és Informatikai Kamarát, az Országos Széchényi Könyvtárat, az Országos Pedagógiai Könyvtárat és Múzeumot, valamint a Művelődési és Közoktatási Minisztériumot – elsősorban és mindenekelött annak Könyvtári osztályát – és 1992 decemberében megjelentették a *Könyvtáros* utódjának szánt *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* első – mutatvány – számát.

A szerkesztő bizottság az öt alapító laptulajdonos – közreadó – képviselőjéből áll, elnökét rotációs alapon 1 évre maguk közül választották, első-

ként e sorok íróját. A háromtagú profi szerkesztőséget átvettük a *Könyvtárostól*. A kiadó szerepét a Könyvtárellátó Vállalat vállalta el, ő a lap kizárólagos terjesztője is.

Ez a féléves lap rövid adminisztratív története. Az első számban kértük olvasóinkat: mondják el véleményüket az újszülöttről. Többen elmondták, de írásba foglalásával csak ketten tiszteltek meg bennünket: *Zircz Péter* és – a Könyvtári és Informatikai Kamara nevében – *Simon Zoltán*. Ezért ajánlom nekik e pár sort.

Nem válaszolni szeretnék nekik, hanem a gyakran nagyon is hasonló véleményüket figyelembe véve megkísérlem újra fogalmazni a lap indításával kapcsolatos elképzeléseinket. Az eljárást ahhoz lehetne hasonlítani,

mint amikor egy lakótelep tervezője a házak közötti nagy területet befűvesíti, utak nélkül, és egy fél év után építteti ki az utakat azokon a nyomvonalakon, amelyeket az emberek kitapostak. A hasonlat persze túl szép. Egyrészt, mert a gyepesítés sem a legtökéletesebb, másrészt mi, az útépítők amatőrök vagyunk. Természetesen nekünk is voltak elképzeléseink, hogy merre kéne az utakat építeni; ezek részben beváltak, részben azonban teljesen új ösvényeket tapostak ki. Tény viszont, hogy az emberek járnak akarnak, erre utal a több, mint 2000-es példányszám. Ez felelősséggel tölt el bennünket és ezt növeli az is, hogy az „útépítéshez” pénzt kaptunk: a Művelődési és Közoktatási Minisztériumtól 3 millió és az MKM Közművelődési és Kulturális mecenaturájától 1993-ra 1 millió forintot.

*

A lapszerkesztők klasszikusai szerint a lapcsinálóknak három kérdést

kell a maguk számára tisztázni: kinek? mit? hogyan?

Kinek szánjuk a lapot? A könyvtárosoknak: a közművelődési-, szak- és tudományos könyvtárakban dolgozóknak egyaránt, a falusi könyvtárosoktól az egyetemi könyvtárosokig keresztül a nemzeti könyvtár munkatársaiig mindenkinek. A könyvtáros elnevezésbe beleértjük az információs szakembereket is, bár a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* nem informatikai szakfolyóirat. Tudjuk, hogy van a szakmának országos történeti, elméleti, műszaki, híradó jellegű lapja. De az ezeket az első nekifutásra messze túlszárnyaló példányszám azt mutatja, hogy szükség van egy színvonalas, átfogó, az egész szakmának szóló folyóiraatra.

Ha feltételezzük, hogy ez az igény igaz, akkor ez eléggé meghatározza a *mit* kérdését is: óvatosan fogalmazva is azt mondhatnánk, hogy sok mindennel kell foglalkoznia a lapnak azok közül a kérdések közül, amelyek a könyvtáros társadalmat érdeklik.

A három legfontosabb rovatnak mégis a *Könyvtárpolitika*, a *Könyvtári élet* és a *Műhelykérdések* rovatát tekintjük. Ezek a rovatcímek önmagukért beszélnek, a feladatunk az, hogy a legaktuálisabb problémák adják e rovatok cikkeit.

Az *Extra Hungariam* rovatban külföldi vagy külföldről szóló írásokat közlünk; egyrészt a szomszédos országok magyar vonatkozású anyagait, másrészt közérdeklődésre számító tanulmányokat, híradásokat, eseteket.

Van egy látens *Fórum* rovat. Ez olyan „olvasóink írják” rovat lenne, amelyben rövidebb, nem feltétlenül a szerkesztő bizottság álláspontját (is) képviselő írások jelennének meg, amelyek nem kerülnek valamilyen egyéb rovatba. A megfelelő színvonal és hangnem azonban alapkövetelmény. Szeretnénk, ha ez a rovat a látens állapotból élővé, elevenné, láthatóvá válna. Ez nem rajtunk múlik elsősorban. A *kiállítások, konferenci-*

ák, pályázatok rovatban a konferencia-hírek, beszámolók szerepelnek, ha konferencia-előadást teljes terjedelmében közlünk, azt igyekszünk a megfelelő rovatba tenni.

A legtöbb gondunk eddig a lap címének első szavával, a könyvvel adódott. Ha a szó szerepel a lap címében, nyilván tükröződnie kéne a tartalomban is. De hogyan?

A *Könyvmustra* a kiadó Könyvtárellátó Vállalat rovata: megállapodásunk szerint itt azt közöljük, amit ők kívánnak. A következő számokban kísérletezünk olyan írói, költői, szerkesztői interjúkkal, véleményekkel, ajánlásokkal, elemzésekkel, amelyek nem recenziók, könyvismertetések, hanem több szellemi municiót adnak a könyvtárosoknak, mint egy-egy konkrét műhöz kötődő írás.

A rovatok témája átvezet a *hogyan* kérdéshez is.

Be kell vallani: eleinte nem nagyon akartunk rovatokban gondolkodni, azt híván, hogy ezek túlságosan formai-formális kötöttséget jelentenek. Hamar rá kellett azonban jönni – némi külső segítséggel –, hogy nemcsak kötöttséget jelentenek, hanem fejelemnek is és kötelezettséget jelentenek. Erre pedig szükség van.

A rovatfelelősök – akiknek kötelessége a rovatokba illő publikációk szerzése, megszervezése – a következők:

Könyvtárpolitika: Sóron László

Műhelykérdések: Környei Márta,
Poprády Géza

Könyvtári élet: Domsa Károlyné,
Maurer Péter

Extra Hungariam: Poprády Géza

Könyv és Nevelés: Környei Márta

Kiállítások, konferenciák, pályázatok: Domsa Károlyné, Maurer Péter
Perszonália, Fórum, Holmi, Recenziók: Bereczky László, Vajda Kornél
Befejezésül néhány szubjektív megjegyzést engedjenek meg.

Többször hallottuk – elsősorban a mutatványszám alapján –, hogy amatőrnek tűnik a szerkesztés. Valóban

mindannyian – a szerkesztő bizottság – jó szándékú amatőrök vagyunk. Mi is tudjuk, hová vezet a csupán jó szándék. Túl kell ezen lépni, ha a státusunk amatőr marad is. Ehhez kérjük olvasóink segítségét, véleményét, ötleteit, írásait. A legkegyetlenebb kritikát is köszönettel vesszük, ha tanulhatunk belőle, ha a lap érdekét kívánja szolgálni. Magunk között is sokat vitatkozunk, veszekszünk is, de mindig az érte és nem ellene szellemében. Tudjuk, hogy sok a sajtóhiba, figyelmetlenség stb. Ezeket a „technikai” hibákat is javítani akarunk. Azzal áztatjuk magunkat, hogy a mutatványszámhoz képest javult a lap. Az 1993/áprilisi szám ahhoz kezd hasonlítani, amit eredetileg elképzeltünk. Örülnénk, ha *Zircz Péter és Simon Zoltán* példáját követve minél többen megírnák véleményüket. Előre is köszönjük.

Poprády Géza

Könyvtár a főúton

„Európa számos fejlett országában ma a lakosság mintegy 60%-a könyvtári tag. Ön itt, Budakeszin miért nem él ezzel a lehetőséggel?” – teszi fel a kérdést a Budakeszi Könyvtár és Információs Szolgálat könyvtárismerető leporellója. Az ízléses kiadvány címlapján a legnagyobb és legkövérebb betűkkel „az olvasók szolgálatában” szöveget, az intézmény rövidített nevét és nyitvatartását tartalmazza. Szövegében pedig a legnagyobb terjedelemben az információszolgáltatást, a nyelvgyakorláshoz használható külföldi folyóiratokat és hanglemezeket, valamint legjobb gyűjteményüket, a komolyzenei és pop-rock-jazz hanglemezeket ismerteti. S végül büszkén hangsúlyozza: a könyvtár használata ingyenes!

– Azzal a kérdéssel kerestem fel Nagy Ferencet, a könyvtár igazgatóját, hogy mindezeket hogyan tudják biztosítani?

– Az önkormányzat a 4,6 millió költségvetésünket teljes egészében állja, saját bevételünk (évi 30–35 ezer forint) emellett elhanyagolható. S az előző évben, amikor jobban állt anyagiakkal, póthiteleket is nyújtott dokumentumbeszerzésre és -frissítésre, 500 ezer forintot. A múlt év végén a GAMESZ 200 ezer forintos maradványából még fénymásolót is tudtunk vásárolni. Amellyel persze nem akarunk konkurenciát teremteni a művelődési háznak, mi csak a saját dokumentumainkról készítünk másolatot.

– Úgy hallottam, hogy jól állnak a gépesítéssel is.

– Igen. Megkezdtük a hagyományos könyvtári munkafolyamatok gépesítését: a leltár egy része, az olvasói és kölcsönzési nyilvántartás teljes egésze gépen van. Saját adatbázisaink és a katalógus építésében a Micro-ISIS programot használjuk. A hazai Videotex programhoz a magyar könyvtárak közül elsőként csatlakoztunk. 1991 januárjától részt veszünk az Információs Infrastruktúra Fejlesztési Programban, teljes jogú HUNGARNET tagként.

A gépesítettségről és további elképzeléseinkről most többet nem mondok, erről már ígértem egy írást a *Könyvtári Figyelő*nek. Az alapelvünket azonban elmondhatom: a könyvtár minden település természetes információs központja, s még a legkisebb falu is képes lehet arra, hogy bekapcsolódjék a világ informatikai vérkeringésébe.

– Azonban ehhez nyilván sok pénz kell, s a betanulás sem könnyű...

– Hát van, ahol milliókat költenek rá, mi azonban pár százezer forintból értük el a jelenlegi szintet. A mindenki számára adott lehetőségek megragadásával, a szakértők önzetlen baráti segítségével ma már számos hazai és külföldi dokumentumbázishoz hozzá tudunk férni. Egy komolyabb fejlesztéshez azonban már nem lennének elegendők a saját forrásaink, így tehát pályázunk. A berendezések kezelését is házilag tanultuk meg, a szakértők baráti szívességből nekem megtanították, s én továbbadtam kollégáimnak. Így most ki-ki maga építi és gondozza adatbázisát.

– Milyen gyűjteményeik vannak?

– Fontos állományrész a német nyelvű könyvek gyűjteménye. Ez a jelenleg kb. 2000 egység mind a kézikönyvtárban (Meyers lexikon stb.), mind a kölcsönzési állományban megtalálható. Folyamatosan szerzeményezünk pl. a *Nemzeti-*

ségi Új Könyvek segítségével, s ezt az Idegennyelvű Könyvtár fizeti. De kaptunk ajándékként éppen nemrég Stuttgartból több, mint száz kötetet. Nyelvkönyveink mellett a nyelvkazettákat is szolgáltatjuk, kazettánként 50 forintos másolási díjért.

– *Van-e helytörténeti gyűjteményük?*

– Természetesen, szoros munkakapcsolat alakult ki két helytörténeti kutatóval, s egy régésszel is. Ők igénybe veszik a könyvtár szolgáltatásait. Folyamatosan építjük számítógépes sajtófigyelőnket, amely a Budakeszről megjelent cikkek bibliográfiai adatait tartalmazza. Helyi lapunk is van, az egyik, a *Budakeszi és Vidéke* című önkormányzati újság létrehozásában mi is közreműködtünk. Az első időkben itt, a könyvtárban szerkesztettük, 1991-ben a Kulturális Alaptól 200 ezer forint támogatást is elnyertünk helyi kiadványszerkesztői munkahely megteremtésére. Ma a közönségszolgálati funkciót látjuk el: terjesztjük a lapot, cikkeket, hirdetések gyűjtünk számára stb. A helyi kisközösségek szóróanyagai, a kulturális rendezvények meghívói zömmel nálunk készülnek.

A másik periodikát, a *Keszi, Láss!* címűt magánvállalkozásban adják ki. Budakeszről sok információt közöl a *Pest Megyei Hírlap* is.

A helytörténészekkel való együttműködés az is, hogy ők kézirateik egy példányát a könyvtárnak adják, mi pedig bekötetjük és őrizzük azokat. (A jövő érdekében ez utóbbi nagyon fontos.)

Hangzó gyűjteményünkben kb. 700 hagyományos lemez és CD van. Olyan fiatalokat csábít a könyvtárunkba, akik különben valószínűleg nem jönnének be. (CD gyűjteményünk a Rottenbiller utcai után talán a legjobb válogatás, ezért is lehet vonzó.) Ezeket nem kölcsönözzük, hanem hozott kazettára átmásoljuk (természetesen kizárólagosan saját használatra).

Szívet melengető érzés látni azt is, amikor szűkös olvasóövezetünkben *Lukács László* tanító amatőr zenész estjein, a Balassi Consort műsorát 40–50 fiatal élvezi, többen a földön ülve...

– *Ha már itt tartunk, milyen használói adatokat tud mondani?*

– Múlt évben 1740 olvasónk 32 450 dokumentumot kölcsönzött. Tekintve, hogy a község lakossága 12 000 fő körüli (és talán 3000 lehet a főváros közelsége miatt átmenetileg letelepült), úgy vélem, nem kell emiatt szégyenkezniük, hiszen a helyi lakosság zömét a főváros kulturális eseményei vonzzák.

– *Ezt én is így hiszem. S a több szem többet lát elv alapján megkérdeztem Körösiné dr. Merkl Hildát, az önkormányzat kulturális bizottságvezetőjét, hogy ők hogyan látják és ítélik meg a saját intézményüket. A település életében, lakóinak és vezetőinek gondolkodásában is középpontban van ez a fűtcán található intézmény?*

– Nyugodtan mondhatom, hogy kultúrbarát a testületünk. Én sem ebbe a könyvtárba jártam – előzőleg az Akadémiai Könyvtárban dolgoztam –, magához vonzott azonban a könyvtár, amióta alaposabban ismerem. Jók a szolgáltatások, értelmes „piackutatás” folyik (az ifjúság, az iskolák, a nyugdíjasok körében), s ennek megfelelő az állományépítés is.

Én magam a Hagyományörző Kört is vezetem (itt születtem s éltem mindig). Jelentős a német nyelvű anyag a könyvtárban, az iskolában nemzetiségi oktatás is folyik, s a kettő egymást segíti és kiegészíti. Helyi kiadványokat is tervezzük...

A kérdésre a válasz tehát: igen. A könyvtár központi szerepet tölt be.

– *Mindennel elégedet tehát?*

– Szó sincs róla! Vannak előnyei annak, hogy a művelődési ház és könyvtár, az együttélés miatt, szinte egy fogalom a budakesziek tudatában, de a közös épület nem elegendő a két intézménynek. Mindkettő szűkölködik. Külön olva-

Arnóth Károly felvétele

sóteremre lenne szükség, s jó lenne egy „utcára nyíló könyvtár”, hogy ne kelljen a második elemre felbaktatni a felnőtteknek, s ne legyen elszakítva a gyermekkönyvtár. Akkor a könyvtárban élhetnének az emberek, s ez minőségi változást jelentene.

Fejleszteni kellene a folyóiratállományt, a kézikönyvtárat is (szótárakkal, lexikonokkal, atlaszokkal) –, ami költséges, de szükséges befektetés. Ennek érdekében a Kulturális Bizottság kész a rendelkezésre álló félmillió Ft-ból fedezetet nyújtani.

– Nagy Ferenc *személyének, vagy az általa vezetett intézmény eredményeinek köszönhető az igazgató kulturális bizottsági tagsága?*

– Ennek is, annak is. Bizottságunk 9 főből áll: 5 képviselő és 4 külső tagja van, egy iskolai igazgatóhelyettes, egy általános iskolai óraadó tanár, a művelődési ház és a könyvtár igazgatója. E munka alól Feri valószínűleg a következő időszakban sem mentesül. A külső tagok tanácskozási és szavazati joggal is rendelkeznek. S az önkormányzat gépesítési kérdésekben is számít a tanácsaira.

– *Terveznek-e még valamit?*

– Két lábbal a földön állva kell álmodni. Szükség lenne szakképzett könyvtáros-pedagógusok alkalmazására is, akik könyvtárhasználati órákat tarthatnának, s így idejében könyvtárhasználókká nevelhetnénk az általános iskolában és a két gimnáziumban tanuló gyerekeket. Ennek a feltételei ma még hiányoznak.

Tavaly egyébként jó évet zártunk. Az önkormányzat kb. 600 milliós költségvetés lehetőséget adott arra is, hogy új iskolaépítésbe kezdjünk. Közel 150 millióért 1 év alatt elkészült, modulszerűen az első, európai szabványoknak megfelelő épület. A felső, második emeleti szinten már működik az új iskolai könyvtár. Központi épülete amfiteátrum-szerű lesz, mely kulturális célokat is szolgál majd, s a következő szakaszban épül meg.

– *Milyen kulturális tevékenység jellemző a községre?*

– Megemlítem a Balassi Színházi Kör, a Herczeg (német, 14–16 évesekből

álló) Táncsoportot, a Hagyományörző Kör Táncsoportját, mely 20 év körüliekből áll. Most alakult egy nemzetiségi asszonykórus – ahol az együttlét és együtténeklés egyaránt fontos. Iskolai színjátszóinkat *dr. Sztárayné Tóth Piroska* magyar–latin szakos tanár, végzett előadóművész vezeti. A Prohászka Gimnázium színjátszói is eredményesen működnek. S még sorolhatnám... a Gabrieli madrigál-, és a Stella kamarakórust, a Jánosi együttest, a Wagner fúvósötöst. A Balassi consort például élő zenével reneszánsz előadássorozatot tart, itt a könyvtárban. A világkiállítás előkészületeiről az önkormányzat hamarosan tárgyal. Valószínűleg jóváhagyja a német népi és keresztény ünnepekkel kapcsolatos elképzelésünket. Júniusban pedig már harmadik alkalommal tartjuk meg, fesztivál keretekben, az Erkel-napokat, szoboravatással, hivatásosok hangversenyeivel. A Budakeszi Szépítő Egyesület s a Székelykör további tevékenységére is számítunk.

– *Milyen tevékenységet folytat például ez az utóbbi egyesület?*

– Ők kezdeményezték Csíksomlyóval a kapcsolatainkat. A pápalátogatáskor meghívtunk és vendégül láttunk 90 embert, majd két busszal viszontlátogatásra mentünk Csíksomlyóra, a búcsúra. Kapcsolatunk Neckarsulmmal már 4 éves múltra nyúlik vissza. A Hagyományörző Kör, az amatőr csoportok, iskolák, egyházak öntevékenyen is ápolják partnereikkel a kapcsolatot. *Neckarsulm Budakesziért* címmel alapítványt is létrehoztunk, a várostól több mint tízezer márkát kaptunk kulturális célokra. Ebben a könyv fontos szerepet játszik, például teljes oktatási szettet is küldtek az ottani iskolától. Mi is ajándékoztunk hazánkról szóló könyveket; szótárakat, Keresztury Balaton kötetét stb. Sankt Margarethen-nel főleg sport és művészeti kapcsolataink váltak rendszeressé, Beregszászal pedig 2 éve alapított kihelyezett tagozatokkal működő zeneiskolánk révén kerültünk kapcsolatba. Míg az előzőektől inkább kaptunk, Beregszásznak inkább adni szeretnénk, s ez természetes is: szívesen megosztjuk másokkal amink van.

– *Mindehhez jó egészséget és sok sikert kívánok Önnek és kollégáimnak is, megköszönve a szívélyes fogadtatást és beszélgetést.*

Arnóth Károly

